

*Pregledni članak/
Review paper*
Prihvaćeno: 9.1.2017.

doc. dr. sc. Jasna Šulentić Begić

Umjetnička akademija u Osijeku
jsulentic-begic@uaos.hr

Amir Begić, mag.

Umjetnička akademija u Osijeku
abegic@uaos.hr

TRADICIJSKA GLAZBA SREDNJOEUROPSKIH DRŽAVA I INTERKULTURALNI ODGOJU OSNOVNOŠKOLSKOJ NASTAVI GLAZBE

Sažetak: *Hrvatska je u svim područjima kulture i umjetnosti dijelila kulturnu povijest s ostalim srednjoeuropskim državama. Iako nama bliske, i u nekim segmentima slične, srednjoeuropske države ipak imaju svoju povijest i kulturnu baštinu, pa tako i tradicijsku glazbu. U okviru ovoga rada prikazane su tradicijske glazbe srednjoeuropskih država i analiziran je program osnovnoškolske nastave glazbe u Republici Hrvatskoj sa svrhom uočavanja prisutnosti tradicijskog glazbenog stvaralaštva srednjoeuropskih država namijenjenih pjevanju i slušanju. Cilj je rada kazati da glazba kao dio kulturnog i tradicijskog stvaralaštva može biti snažno sredstvo upoznavanja nekog naroda, boljeg razumijevanja i, u konačnici, poštivanja drugih kultura, što je danas u multikulturalnim društvima posebno važno. Škola kao obrazovna i odgojna ustanova trebala bi doprinijeti interkulturalnom odgoju i razvijanju interkulturalne kompetencije učenika. Glazba kao takva, odnosno nastava glazbe, također može utjecati na razvoj osobnog identiteta koji je povezan s poštivanjem različitosti. U nastavi glazbe, upoznavajući različite glazbene tradicije, učenici upoznaju različite kulture te će tako steći toleranciju prema kulturnoj različitosti.*

Ključne riječi: *interkulturalizam, nastava Glazbene kulture, osnovna škola, tradicijsko glazbeno stvaralaštvo, učenici*

1. Uvod

Tradicijska je glazba stoljećima evoluirala procesom usmene predaje. Čimbenici koji oblikuju tradiciju su kontinuitet koji povezuje sadašnjost s prošalošću, varijacija koja izvire iz kreativnog impulsa pojedinca ili skupine i zajednica koja određuje oblik ili oblike u kojima glazba preživljava (*International Folk Music Council*, 1954 prema Inskip i sur., 2008). Tradicijska je glazba umjetnost raznih, uglavnom manjih ljudskih skupina unutar kojih su se članovi međusobno poznavali i usmeno komunicirali bez posrednika (Vitez i Muraj, 2001). Za Scholesa (1977), tradicijska je glazba seoske, a ne gradske sredine. Zbog činjenice da je do 20. stoljeća stanovništvo na selu u pravilu bilo nepismeno, tradicijska se glazba prenosila usmenom predajom.

U pravilu, tradicijska je glazba nekomercijalna i najčešće je povezana s nacionalnom kulturom. Pratila je događaje u svakodnevnom životu ljudi, tj. vjenčanja, rođendane i pogrebe. Osim toga, pojedine tradicijske pjesme obilježavale su godišnji ciklus i vjerske svečanosti, npr. Uskrs i Božić (Mills, 1974). Danas se tradicijska glazba rjeđe izvodi nego prije. Ona najčešće nije dio života suvremenog pojedinca i stoga ju on nedovoljno poznaje. Međutim, u Republici Hrvatskoj tradicijska se glazba njeguje i izvodi u okviru kulturno-umjetničkog amaterizma koji je vrlo živ i prisutan te ima veliku ulogu u očuvanju tradicije kroz brojna kulturno-umjetnička društva i smotre folklora (Drandić, 2010). Također, tradicijska glazba prisutna je i u medijima u okviru tematskih radio i tv emisija te internetskih portala u funkciji njegovanja tradicijske glazbe (Jelinčić i Žuvela Bušnja, 2008).

Svatko bi trebao poznavati tradicijsku glazbu kao dio prošlosti vlastitoga i drugih naroda tako da tu glazbu opaža, prihvaća i vrednuje (Rojko, 2012). Filantropistima se u 18. st., u vrijeme buđenja nacionalne svijesti, pripisuje uvođenje tradicijske glazbe u obrazovne ustanove, tj. škole. Konkretno, uvedeno je pjevanje tradicijskih pjesama uz argument razvijanja i njegovanja nacionalne svijesti. Tako je u to doba, nakon oslobođenja škole od utjecaja Crkve, tradicijska pjesma postala središnja tema glazbene nastave (Rojko, 2012). U suvremenoj nastavi glazbe treba imati u vidu da je tradicijska glazba na neki način „povijesni eksponat“ (isto, 2012), stoga bi tradicijskoj pjesmi prije njezina upoznavanja i pjevanja trebalo pristupiti s povijesnom svijesću jer ona za današnjeg pojedinca ne predstavlja isto što je predstavljala u prošlosti. To znači da joj treba etnomuzikološki pristupiti i odgovoriti na pitanja: tko je pjesmu pjevao, kada je nastala, u kojim društvenim uvjetima, s kojim ciljem, kakva joj je glazbena struktura, itd. Također, u nastavi glazbe preporučljivo je i slušati tradicijske pjesme, no u autentičnoj izvedbi s terena. Međutim, prezentiranje autentične glazbe na autentičnim instrumentima često nije moguće. Stoga glazbeni pedagozi trebaju koristiti njihove aranžirane verzije koje bi trebale biti što bliže autentičnim verzijama po pitanju glazbenih osobina, teksta i generalne estetske vrijednosti (Dobrota i Reić Ercegovac, 2016). Zbog svoje jednostavnosti, tradicijske pjesme i brojalice mogu biti primjenjive i u nastavnom području sviranja u nižim razredima osnovne škole (Manasteriotti, 1978) jer učenici uz njih mogu koristiti tijelo kao instrument ili mogu svirati na nekim dječjim tradicijskim glazbalima te ih tako i upoznati. Miholić (2014) smatra da bi dječja tradicijska glazbala trebalo uvesti u odgojno-obrazovni proces i kao uvod u kompleksnije glazbeno izražavanje. Učenici bi u okviru nastavnog područja slušanja glazbe mogli upoznati, a potom i izvoditi tradicijske plesove, što bi dodatno doprinijelo pozitivnom stavu prema naslijeđu i očuvanju kulturnog identiteta (Knežević, 1993). U Republici Hrvatskoj tradicijska je glazba sadržaj viših razreda osnovne škole kao tematska cjelina u okviru nastavnog područja *Slušanje i upoznavanje glazbe* (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 72-73). U osnovnoškolskoj nastavi Glazbene kulture tradicijska bi se glazba trebala upoznavati pjevanjem, slušanjem i gledanjem zapisa te bi se svi zaključci o tradicijskoj glazbi trebali donositi na temelju audio/videozapisa. Osim glazbe, učenici bi trebali razgovarati o tradicijskim običajima i nošnjama. Upoznavanje tradicijske glazbe vodi se po

načelu zavičajnosti, znači polazište je tradicijska glazba kraja u kojem učenici odrastaju i ostaje u okvirima Republike Hrvatske (isto, 2006). Prema važećem programu Glazbene umjetnosti, u gimnazijskoj nastavi glazbe tradicijska se glazba ne upoznaje kao tematska cjelina, već je težište nastave na umjetničkoj glazbi, s iznimkom četvrtog razreda u kojem bi se osim umjetničke glazbe trebala upoznati jazz i popularna glazba. Međutim, tradicijska glazba provlači se kroz programske sadržaje kao što su *tradicijska glazbala* u okviru teme *Boja zvuka i sredstva izvođenja* u prvom razredu (1994: 78), zatim u trećem razredu o okviru teme *Probuđena nacionalna svijest narodne melodije na glazbeno stvaralaštvo* (isto: 82) i sadržaja *Etnomuzikologija i problemi glazbene terminologije u djelima F. Kuhača i Vjenceslava Novaka* u okviru teme *Temelji naše glazbene znanosti* (isto: 82) te u četvrtom razredu u okviru teme *Nacionalni glazbeni izričaj* (isto: 83). Također, važeći udžbenici za nastavu Glazbene umjetnosti promiču upoznavanje tradicijske glazbe. Kao primjer navedenog navodimo udžbenik *Glazbeni susreti 1. vrste* (Perak Lovričević i Šćedrov, 2007) u kojemu se tradicijska glazba upoznaje u okviru tema *Uloga glazbe u životu čovjeka* (isto: 12-13) i *Vrste glazbe*, tj. upoznaje se europska i hrvatska tradicijska glazba te tradicijska glazba ostalih kontinenata (isto: 50-71).

Glazba kao dio kulturnog i tradicijskog stvaralaštva jednog naroda može biti snažno sredstvo upoznavanja, boljeg razumijevanja i, u konačnici, poštivanja jer, upoznavajući različite glazbene tradicije, učenici upoznaju različite kulture te će tako steći toleranciju prema kulturnoj različitosti (Begić, 2015). U okviru ovoga rada prikazane su tradicijske glazbe srednjoeuropskih država kao poticaj za daljnja razmišljanja o potrebi i mogućnosti uvođenja strane tradicijske glazbe u osnovnoškolsku nastavu glazbe.

2. Sažeti prikaz tradicijske glazbe srednjoeuropskih država

Tradicijska glazba srednjoeuropskih država, ako izuzmemo narode koji obitavaju na prostoru Hrvatske, podrazumijeva prostor Austrije, Češke, sjeveroistočne Italije, Mađarske, Njemačke, Poljske, Slovačke, Slovenije i Švicarske. Iako bliske i u nekim segmentima slične, sve srednjoeuropske države imaju svoju povijest i kulturnu baštinu, pa tako i tradicijsku glazbu. Ipak, ima i država koje, s obzirom na njihov geografski smještaj, dijele zajedničku tradicijsku glazbu. Takva je glazba *alpska glazba*, odnosno tradicijska glazba Austrije, sjeveroistočne Italije, alpske Slovenije, južne Njemačke i Švicarske koja je nastala na području Alpa i u izvornim oblicima ponajviše se sačuvala na njemačkom govornom području. Alpska je glazba prvobitno bila pastirska glazba koja se stvarala i razvijala te prenosila usmenom predajom. S vremenom, oblikovali su se različiti pokrajinski dijalekti alpske glazbe: tirolski, bavorski, štajerski i dr. (*Muzička enciklopedija*, 1972). Karakteristični za alpsku glazbu su *alpski rog* i *jodlanje*. *Alpski rog* drveni je puhački instrument dug četiri do dvanaest metara i služio je za zvanje stoke ili kao poziv na komunikaciju među ljudima s udaljenih područja. *Jodlanje* je brzo pjevanje besmislenih slogova, a također je bilo u svrsi komuniciranja na velike udaljenosti s jedne planine na drugu. Jodlanje se najčešće pojavljuje u refrenima pjesama iako postoje i pjesme koje se sastoje isključivo od jodlanja (Nettl, 1965).

Austrijska tradicijska glazba, kao što je već rečeno, dijelom pripada alpskoj glazbi u kojoj se zamjećuju ples *ländler* (*Ländler*), *jodlanje* (*Jodler*) i pripovjedne pjesme (*Schnadahüpfel*). Osim alpske glazbe, u Austriji su prisutne i tradicijske pjesme (*Volkslied*) kao što su balade, vojničke i crkvene tradicijske pjesme. Sve su austrijske tradicijske melodije u dur ili mol tonalitetu. Od instrumenata sviraju se violina, kontrabas, harfa, citra, cimbal, harmonika (dijatonska), puhački instrumenti (klarinet, rog, truba, flauta, i dr.), gitara i harfa. Tradicijska glazba povezana je uz običaje, tj. s blagdane, godišnja doba, seoske radove i dr. (Deutsch i sur., 1993).

Sjeveroistočna Italija pokriva talijanske regije Emilia-Romagna (Bologna), Furlanija-Julijska krajina (Trst), Trentino-Južni Tirol (Trento) i Veneto (Venecija). U području tradicijske glazbe Italija posjeduje veliku raznolikost uvjetovanu različitim dijalektima govornoga jezika te društvenom i povijesnom rascjepkanošću. U sjevernim regijama najraširenija je balada koja u Italiji pripada ženskom repertoaru ruralnoga društva, ali ima i balada koje izvode muškarci. Karakterizira ih dvoglasje u paralelnim tercama. Ulične balade stvaraju i izvode plaćeni profesionalni ulični pjevači (*cantastorie*), često uz instrumentalnu pratnju (*Hrvatska enciklopedija*, 2005). *Cantastorie* – „pjevači priča“ lutali su od mjesta do mjesta, pjevali na trgovima (*piazzi*), obično uz pratnju viole (Burke, 1991). Upotreba tradicijskih instrumenata povezana je s plesom. Koriste se kastanjete, zvona, cimbal, drombulja, triangel, tamburin, bubanj, flauta, klarinet, oboa, harmonika, gitara, mandolina i citra (*Hrvatska enciklopedija*, 2005). S obzirom na raznolikost kulture sjeveroistočne Italije, brojni su tradicijski plesovi kao na primjer *monferrina*, *girometta*, *galletta*, *veneziana*, *bergamasca*, *furlana*, *quadriglia*, *Ländler*, *Schuhplattler*, *Siebenschritt*, *Boarischer* i dr. (Galanti, 1950; Gurzau, 1981).

Jedna je od glavnih značajki **slovenske** tradicijske glazbe raznolikost koja je uvjetovana geografskim položajem države. U pjesmama i plesovima prevladava durski tonalitet, dok je molski vrlo rijedak. Mjera je najčešće peterodobna, bilo kao jedinstvena, bilo kao složena, tj. kombinacija trodobne i dvodobne. Uzmah, kao posljedica naglaska u govoru, vrlo je čest u slovenskim tradicijskim pjesmama pa se može smatrati obilježjem slovenske tradicijske glazbe. U Sloveniji se najčešće pjeva višeglasno, dvoglasno u terci ili seksti. Na cijelom prostoru Slovenije prisutno je skupno pjevanje muškaraca. Tempo pjevanja prije je bio nešto polaganiji u odnosu na danas. Što se tiče tekstova pjesama, u Sloveniji nisu prisutne epske junačke pjesme, već balade. Najveći najveći broj balada prikazuje tematiku obiteljskog života ili ljubavnih sukoba, no postoji veliki broj balada koje pjevaju o legendama. U Sloveniji se svirači pretežito služe instrumentima iz umjetničke glazbe kao što su harmonika (*orgle*, *meh*, *fude*), violina, flauta, bas, klarinet, rog, trublja i gitara. Instrumentalna glazba prvenstveno prati ples kao što su *valcer* i *polka*. Vokalno-instrumentalni, vokalni i nijemi plesovi vrlo su rijetki. Od tradicijskih instrumenata prisutni su cimbal, citra, tamburice, *dude* (gajde), alpski rog, panova frula (*orglice*). U Sloveniji je raširen običaj zvonjave za svečane prilike (*pritrkavanje*, *klenkanje*, *trijančenje*, *klonckanje*, i sl.), pri čemu tonovi zvona u određenom redosljedju stvaraju melodiju. Za takvu izvedbu potrebna su najmanje tri zvona (Trampuš, 2007; *Muzička enciklopedija*, 1977).

Švicarska tradicijska glazba odražava svu jezično-kulturnu raznolikost. Tako je tradicijska glazba francuskih govornika bliska alzaškoj kulturi, tradicijska glazba

njemačkih govornika glazbi njemačkih pokrajina Baden-Württemberg i Švapske u jugoistočnoj Bavarskoj te tirolske Austrije, a glazba retoromanskih govornika tradicijskoj glazbi Piemonta i Lombardije. Tradicijska glazba u Švicarskoj povezana je sa svakodnevnim običajima i radom, naročito u ruralnim područjima. Stoga su prisutni jodlanje (*Jodel*), radosna vika (*Jützli*), alpsko zazivanje, dozivanje stoke (*Chuäreiheli*, *Löckler*), uspavanke i dječje pjesme. Većina je vokalne glazbe solistička osim u zapadnoj Švicarskoj, gdje se u pjesmama ponekad susreću zbornski refreni. U nekim se područjima jodlanje izvodi u duetima ili tercetima na improviziranoj harmoniji temeljenoj na trozvuku (tzv. *Gradhäba*). Postoji i višeglasno, tzv. prirodno jodlanje (*Naturjodel*), a jodlanje katkada prati i zvučanje velikih kravljih zvona (*Schellenschütteln*) (Baumann, 1976; *Hrvatska enciklopedija*, 2008).

Postojanje **njemačke** tradicijske glazbe bilježi se od kasnoga srednjeg vijeka i renesanse, odnosno za vrijeme njemačke reformacije i protureformacije kada su se međusobno isprepletale i prožimale tradicijska, umjetnička i crkvena glazba. U razdoblju baroka mnoge su tradicijske pjesme i plesovi našli svoju stiliziranu primjenu u umjetničkoj glazbi. Tijekom 19. stoljeća skupljale su se i objavljivale tradicijske pjesme te aranžirale za zbornske izvedbe (*Hrvatska enciklopedija*, 2005). Njemačke tradicijske pjesme možemo kategorizirati kao balade, radne pjesme, pjesme mornara, pjesme povezane uz godišnje i životne cikluse i dr. Mnoge su balade djelomično ili u cijelosti religijskog karaktera (Nettl, 1965). Za Bavarsku je karakteristično *jodlanje* i ples *Schuhplattler* koji se održao i do danas. Ples *Schuhplattler*, koji se naziva i *Plattler*, u trodobnoj je mjeri i izvorno je ples udvaranja. Naime, mladić pleše oko djevojke, ritmički se udarajući o bedra, listove i stopala te se u ritmu glazbe vrti i izvodi skokove. U njemačkoj tradicijskoj glazbi prisutan je *Oompah*, stil koji izvode orkestri sastavljeni od limenih puhačkih instrumenta i harmonike. Navedeni stil i danas je vrlo popularan (Horak, 1985) i izvodi se na *Oktoberfestu* koji se održava svake godine u Münchenu.

Poljska tradicijska glazba ponegdje je srodna s melodijama i ritmovima susjednih naroda. Tako je ples gorštaka, *zbojnicki*, poznat i u Slovačkoj, Moravskoj, Mađarskoj, Rumunjskoj, ali i u Hrvatskoj (*Muzička enciklopedija*, 1977). Ples *zbojnicki* energičan je muški ples u dvodobnoj mjeri iz područja Skalne Podhale (gorje Tatre). Naziv je potekao od riječi *zbojnik*, što znači razbojnik (Krzyżanowski, 1965). Najpopularniji poljski instrument *dudy* ima mijeh i sličan je gajdama (*Muzička enciklopedija*, 1977). Osim gajdi, prisutni su u poljskoj tradicijskoj glazbi razni oblici flauta i frula. Od gudačkih instrumenata svira se *đavolja violina* s jednom žicom, zatim glazbeni luk s tri žice i nekoliko vrsta gusli. U poljskoj tradicijskoj glazbi dominira instrumentalna glazba koja se uglavnom koristi za ples. Postoji veliki broj različitih plesova, svaki s regionalnim značajem. Neke od njih preuzeli su skladatelji (npr. F. Chopin) u umjetničku glazbu, a najpoznatiji su poljski tradicijski plesovi – *mazurka*, *krakowiaki* *poloneza* – svi uglavnom brzog tempa u trodobnoj mjeri (Nettl, 1965). Što se tiče glazbenoga sloga, poljska je tradicijska glazba jednoglasna. Osebnost je poljske glazbe u nestalnosti tempa, a karakteristična je i visoka intonacija i grleno pjevanje. U melodici se susreću pentatonika, stari načini te *dur* i *mol* (*Muzička enciklopedija*, 1977). Poljska tradicijska glazba je slična je ruskoj tradicijskoj glazbi, no, za razliku od Rusije, u Poljskoj je višeglasje rijetko

prisutno, a opseg pjesama relativno je mali. Osobitost je pjevanja način zadržavanja zadnjeg tona pjesme nekoliko sekundi i silazni glissando (Nettl, 1965).

U **češkoj** tradicijskoj glazbi instrumentalna glazba ima poseban značaj i podatci o njoj sežu u daleku prošlost. Češki su napjevi obično u durskim tonalitetima, a povremeno se u pjesmama susreću miksolidijski i lidijski stari načini uz česte modulacije. Pjesme su slobodnijeg i raznovrsnijeg ritma od instrumentalne glazbe. Plesovi su pretežito brzog tempa i vrlo su pokretni (*Muzička enciklopedija*, 1972). U dvodobnoj su, trodobnoj (*do kolečka, susedská, rej dovák*) i četverodobnoj mjeri (*obkročák, vrták, skočná*). Tijekom 19. stoljeća neki su gradski plesovi stekli popularnost i u ruralnim područjima, npr. *kvadrilja, mazurka, menuet i polka* (*Hrvatska enciklopedija*, 2000). Po karakteru, češke pjesme često su humorističnog i satiričnog sadržaja. Novogodišnje pjesme, tzv. *koledy*, pripadaju najstarijoj vrsti pjesama. Od instrumenata najraširenije su gajde i *fidula*, stari gudački instrument, a od gudača violina i kontrabas. Osim toga, sviraju se i mandolina i cimbal koji se u Moravskoj zadržao još i danas (Nettl, 1965; *Muzička enciklopedija*, 1972).

Najstarije **slovačke** pjesme pripadaju svadbenim i pogrebnim obredima i one se recitativno izvode na jednom ili dvama tonovima. Melodijski su nešto bogatije radne, plesne i neke obredne pjesme, iako su i one malog opsega (čista kvarta). Melodije pjesama u starim su načinima, duru i molu. U središnjem dijelu Slovačke njeguje se višeglasno pjevanje, a uz parnu prisutna je i neparna mjera. Od plesova najraširenije su različite vrste kola (*karičky, na krut, do kolieska, verbunk*). Od instrumenata sviraju se gudački instrument *zlobocky*, različite svirale (*rífova, handráska*, pastirska frula, *fujara*) i alpski rog (*fujara trombita* i *važecerhorn*). Također, sviraju se i gajde (*gajdy*). U novije vrijeme koriste se sastavi s klarinetom ili cimbalom i harmonikom (Nettl, 1965; *Muzička enciklopedija*, 1977).

Postoji nekoliko stilova **mađarske** tradicijske glazbe. Stariji stil (*népdalok*) danas još živi jedino u perifernim područjima ili u okviru pojedinih obrednih običaja (božićne i novogodišnje pjesme – *regöles*). Za njega je karakteristična pentatonika i po tome se zaključuje da je mađarska tradicijska glazba u svojoj osnovi istočnjačkog podrijetla (*Muzička enciklopedija*, 1974). Tzv. novi stil (*magyarnóta*) predstavljaju tradicijske pjesme koje su se do *Prvog svjetskog rata* proširile po cijeloj zemlji. To su u biti gradske pjesme zaboravljenih ili nepoznatih autora koje su prodirale usmenom predajom do sela, poprimajući tamo mnoga obilježja izvornih seoskih pjesama. Na taj su način ostaci starije tradicijske glazbe ugrađeni u noviju tradicijsku glazbu. Npr., novija tradicijska glazba zadržala je pentatoniku (Sinor, 1997). Višeglasje u mađarskoj tradicijskoj glazbi nije prisutno. Od instrumenata najzastupljenija je violina, no prisutni su i *gardon* (violončelo), citra (*citera*) - najrašireniji instrument, cimbal (*cimbalom*), uzdužna frula (*furulya*), klarinet (*tárogató*) i gajde (*dude*). Romski glazbenici izvode novije tradicijske pjesme i vrlo su prisutni i značajni u glazbenom životu mađarskog naroda. Mađarski tradicijski plesovi dijele se na muške plesove, plesove u paru i djevojačka kola. Noviji su plesovi *verbunkos* i *csárdás* (*Muzička enciklopedija*, 1974). *Verbunkos* je plesna glazba koja je spajala elemente tradicijske mađarske glazbe i elemente orijentalno-balkanske i slavenske glazbe (Pongrac, 2003). Glazba koja je danas poznata kao „mađarska tradicijska glazba“ u biti je stil *verbunkosa* s njegovim varijantama, kao što je *csárdás* koji se sastoji od polaganog

melankolično-patetičnog uvodnog plesa muškaraca i brzog temperamentnog plesa parova u parnoj mjeri s karakterističnim ritmom (*Muzička enciklopedija*, 1974).

3. Tradicijska glazba srednjoeuropskih država u programu osnovnoškolske nastave glazbe u Republici Hrvatskoj

Analizirali smo važeći *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (2006), u kojem smo utvrdili prisutnost tradicijskog glazbenog stvaralaštva srednjoeuropskih država namijenjenih pjevanju i slušanju u programu Glazbene kulture u Republici Hrvatskoj. Cilj je bio utvrditi prisutnost sadržaja koji su nastali kao tradicijske tvorevine na prostoru srednjoeuropskih država (Austrija, Češka, sjeveroistočna Italija, Mađarska, Njemačka, Poljska, Slovačka, Slovenija, Švicarska). S obzirom na to da u *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* nije navedena zemlja podrijetla pjesama ponuđenih za pjevanje, koristila se druga literatura (Manasteriotti, 1981; Reich, 1960; Golčić, 1998) prema kojoj je to utvrđeno.

U tablici 1. prikazane su tradicijske pjesme nastale na prostoru srednjoeuropskih država i navode se u programu nastave Glazbene kulture, a namijenjene su pjevanju. Može se uočiti da je u prva četiri razreda prisutno devet pjesama, točnije sedam (dvije pjesme navode se u različitim razredima) koje su tradicijsko stvaralaštvo srednjoeuropskih naroda. U prvom je razredu jedna, u drugom dvije, u trećem šest, a u četvrtom nijedna. Predlažu se pjesme iz Slovačke, Austrije i Švicarske, dok se ne navodi nijedna pjesma iz Češke, sjeveroistočne Italije, Mađarske, Njemačke, Poljske i Slovenije. Može se zamijetiti da je najviše tradicijskih pjesama predloženo iz Slovačke (sedam, no ukupno pet različitih jer se pjesma *Pliva riba* predlaže u prvom i drugom razredu, a pjesma *Mali ples* u drugom i trećem razredu) te po jedna iz Austrije i Švicarske. Od petog do osmog razreda ne navode se popisi pjesama, no data je mogućnost slobodnog izbora pjesama.

Tablica 1.

Tradicijske pjesme namijenjene pjevanju nastale na prostoru srednjoeuropskih država³

Razred	Pjevanje	Σ
1.	<i>Pliva riba</i> (Slovačka)	1
2.	<i>Mali ples</i> ; <i>Pliva riba</i> (Slovačka)	2
3.	<i>Prijateljstvo pravo</i> (Austrija) <i>Mali ples</i> ; <i>Pjesma u kolu</i> ; <i>Pleši, pleši poskoči</i> ; <i>U kolu</i> (Slovačka) <i>Ode zima</i> (Švicarska)	6
4.	-	0
5.-8.	<i>Mogućnost slobodnog izbora.</i>	-

³ U programu prva četiri razreda osnovne škole navode se i tradicijske pjesme europskih država koje ne pripadaju srednjoeuropskom prostoru. S obzirom na fokus naše analize, pjesme *Kad si sretan* (Švedska), *Blistaj, blistaj, zvijezdo mala* (Francuska), *Veselo mi plovimo* (Engleska) i *U livadi pod jasenom* (Srbija) nisu uvrštene u tablicu.

Tablica 2.

Tradicijske pjesme/plesovi namijenjeni slušanju nastali na prostoru srednjoeuropskih država

Razred	Slušanje	Σ
1.-4.	-	0
5.	<i>Ptice se vraćaju</i> (Njemačka)	1
6./7.	-	0
8.	<i>etnoglazba, narodna glazba</i>	-

Što se tiče slušanja glazbe (tablica 2.), analizom programa utvrđeno je da u prva četiri razreda uopće nisu predložene pjesme i plesovi iz područja tradicijske glazbe srednjoeuropskih naroda, već samo autorske umjetničke skladbe koje nisu predmet ove analize. U petom razredu u okviru teme *oblikovanje glazbenog djela* navodi se jedna tradicijska pjesma iz Njemačke. U šestom, sedmom i osmom razredu ne navodi se nijedna tradicijska skladba, iako su u osmom razredu, kao ključni pojmovi koje bi učenik trebao usvojiti, kod teme *popularna glazba* navedeni *etnoglazba* i *narodna glazba*. Ovo posljednje je iz razloga što su u nekim žanrovima popularne glazbe inkorporirani elementi tradicijske glazbe.

S obzirom na uočeno, možemo zaključiti da je program nastave glazbe tek neznatno usmjeren na upoznavanje tradicijske glazbe srednjoeuropskih država. Međutim, u osnovnoškolskoj nastavi glazbe prisutan je *otvoreni model* prema kojem je moguće uvoditi i glazbu koja nije predložena programom. Tako se preporučuje upoznavanje svih vrsta glazba: „slušanje i upoznavanje svih pojavnih oblika glazbe: od tzv. umjetničke, preko narodne (domaće i strane), do jazz i popularnih žanrova svih vrsta“ (*Nastavni plani i program za osnovnu školu*, 2006: 66). Stoga bi učenici nižih razreda trebali upoznavati tradicijsku glazbu i drugih država, a ne samo Republike Hrvatske (koja se upoznaje od petog do osmog razreda u okviru teme *folklor-na glazba*), imajući u vidu da su mlađa djeca otvorenija prema različitoj glazbi i da otvorenost opada ulaskom u adolescenciju (LeBlanc, 1991 prema Dobrota i Reić Ercegovic, 2016). Učenici bi mogli pjevati pjesme na stranom jeziku ili bi učenici nižih razreda mogli pjevati strane pjesme prevedene na hrvatski jezik. Osim toga, mogli bi plesati jednostavne tradicijske plesove, proučavati nošnju, običaje s pjevanjem, gledati videozapise plesova i običaja s pjevanjem, svirati tradicijska glazbala i dr. Učenicima bi zasigurno bili zanimljivi brojni plesovi kao npr. *Schuhplattler*, *csárdás*, *Ländler*, *monferrina*, *zbójnik* ili *polka*, instrumenti *alpski rog* i *fujara*, *jodlanje* kao način pjevanja, običaj *pritrkavanje* i mnoštvo dr.

4. Zaključak

Tradicijska glazba određenog naroda zasigurno je važan segment njegove kulture. Ona nije nešto što pripada samo prošlosti. Ona je utkana i u suvremeni glazbeni (ali ne samo glazbeni) izraz pripadnika određene kulture. Njezin utjecaj nerijetko zahvaća i brojne druge aspekte kulturnog izričaja kao što su likovno, književno i film-

sko stvaralaštvo. Nastava glazbe u suvremenoj školi upravo stoga mora voditi računa o izgradnji i očuvanju vlastitog učenikovog, ali i nacionalnog kulturnog identiteta. No, ta ista škola jednako tako mora uzeti u obzir i brojne jednakovrijedne kulturne baštine drugih naroda, pa tako i srednjoeuropskih (koji su nam povijesno, geografski i u mnogom drugom smislu bliski). Jer, između ostalog, škola je pozvana pružiti odgoj koji pomaže odrastanju i življenju u različitostima koje, ispravno shvaćene, ne dijele, nego obogaćuju i povezuju ljude (Ninčević, 2009). Upoznajući glazbu različitih kultura, ali i kulture u cjelini, učenici će razvijati interkulturalnu kompetenciju tako potrebnu za život u današnjem globalizirajućem svijetu. Dakle, osnovnoškolska (ali i gimnazijska) nastava glazbe potrebuje suvremeni, interkulturalni kurikulum kao i implementaciju multikulturalnih sadržaja u samu nastavu. Glazba kao dio kulturnog identiteta umnogome može doprinijeti interkulturalizmu (Šulentić Begić, 2015). Interkulturalizam je usko povezan s postojanjem kulturnog identiteta koji izražava jedinstvenost i autentičnost neke kulture te pripadnost pojedinca ili društvene skupine toj kulturi. Odgoj i obrazovanje trebaju kod učenika doprinosti razvoju smisla za osobni identitet povezan sa smislom za poštivanje različitosti (Sablić, 2014). Odnos prema glazbeno-tradicijskoj i kulturnoj vlastitosti isto je tako odnos prema glazbenoj i kulturnoj drugosti (Sam Palmić, 2013). Stoga, nastava glazbe u osnovnoj školi može doprinijeti interkulturalnom odgoju, tj. stjecanju učeničkih interkulturalnih kompetencija. Nastava glazbe treba biti interkulturalna, a to znači da treba sadržavati izvođenje glazbe drugih kultura, razgovor o glazbi drugih kultura, organiziranje koncerata na kojima gostujući izvođači izvode glazbu drugih kultura, organiziranje predstava s glazbom drugih kultura, uključujući i kostime, ples, scenografiju, prezentaciju kulturne raznolikosti putem talenta i bogatstva učenika, nastavnika i roditelja koji pripadaju različitim kulturama, skupno muziciranje koje daje osjećaj zajedništva, suradnje i tolerancije, zajednički odabir pjesama koje pripadaju različitim kulturama, raspravu o značaju glazbe pojedine kulture te istraživanje glazbe koja se bavi temama sukoba i mira i oslobođenja od diskriminacije (*Intercultural education in the post-primary school, 2006*). Interkulturalno glazbeno obrazovanje ne poznaje isključivost, bilo u glazbi, bilo u kulturi, dok se glazbena kultura određuje kao multikulturalno i interkulturalno obrazovanje (Disoteo i sur., 2007 prema Sam Palmić, 2015). Uključivanjem glazbe različitih kultura u proces odgoja i obrazovanja razmjenjuju se kulturna i estetska bogatstva, oplemenjujući i produbljujući glazbene kontakte, modelirajući tako globalni način razmišljanja (Dobrota i Blašković, 2013./2014). Interkulturalni koncept glazbene nastave obogaćuje glazbeno iskustvo djece (Dobrota 2012) jer pomoću glazbe „putujemo“ u različite krajeve i upoznajemo osobitosti određenog naroda i kulture. Pjevanje i sviranje tradicijskih pjesama, plesanje tradicijskih plesova i slušanje tradicijske glazbe drugih naroda nije samo glazbeni doživljaj, nego se tako upoznaje i kultura drugih naroda. Otvorenost i prihvaćanje glazbi drugih kultura u suvremenom svijetu, u uvjetima velikih migracija, postalo je nužnost (Dobrota i Reić Ercegovac, 2016). Upoznavanje, a potom uvažavanje različitosti danas je, s obzirom na globalizacijske trendove, jedan od glavnih prioriteta multikulturalnih društava kako bi pojedinci postali interkulturalno osvije-

šteni i kompetentni. Otvoreni model nastave glazbe omogućuje razvijanje učenikove interkulturalne kompetencije, no velika odgovornost leži na samom nastavniku. Jedan od koraka u pravom smjeru je i obogaćivanje sadržaja tradicijskom glazbom raznih izvaneuropskih, ali i (srednjo)europskih naroda.

Literatura

1. Baumann, M. P. (1976). *Musikfolklore und Musikfolklorismus. Eine ethnomusikologische Untersuchung zum unktionswandel des Jodelns* (Dissertation). Winterthur: Amadeus verlag.
2. Begić, A. (2015). Romska glazba u nastavi glazbene umjetnosti. U: V. Mlinarević, M. Brust Nemet, M. i J. Bushati (ur.), *Obrazovanje za interkulturalizam; položaj Roma u odgoju i obrazovanju* (str. 433-442). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku.
3. Burke, P. (1991). *Junaci, nitkovi i lude*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Deutsch, W., Haid, G. i Zeman, H. (1993). *Das Volkslied in Österreich*. Wien: Holzhausen Verlag.
5. Dobrota, S. i Reiç Ercegovac, I. (2016). *Zašto volimo ono što slušamo: glazbeno-pedagoški i psihologijski aspekti glazbenih preferencija*. Split: Filozofski fakultet u Splitu.
6. Dobrota, S. i Blašković, J. (2013./2014). Stavovi studenata učiteljskog studija o uključivanju interkulturalizma u nastavu Glazbene kulture, *Godišnjak Titius*, 6-7: 301-316.
7. Dobrota, S. (2012). Glazba između pedagogije, kulture i jezika, *Pedagogijska istraživanja*, 9 (1-2): 155-164.
8. Drandić, D. (2010). Tradicijska glazba u kontekstu interkulturalnih kompetencija učitelja, *Pedagogijska istraživanja*, 7 (1): 95-108.
9. Galanti, B. M. (1950). *DancesofItaly*. London: MaxParrish.
10. Golčić, I. (1998). *Pjesmarica za osnovne škole*. Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima.
11. Gurzau, E. F. (1981). *Folk Dances, Costumes and Customsof Italy*. Philadelphia: Italian Folk Art Federation of America.
12. *Hrvatska enciklopedija – X. svezak* (2008). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
13. *Hrvatska enciklopedija – V. svezak* (2005). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
14. *Hrvatska enciklopedija – II. svezak* (2000). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
15. Horak, K. (1985). *Instrumentale Volksmusik aus Tirol*. Eigenverlagdes Institutsf. Innsbruck: Tiroler Volksmusikforschung.
16. Knežević, G. (1993). *Naše kolo veselo*. Zagreb: ETHNO d.o.o.
17. Krzyżanowski, J. (1965). *Słownik folkloru polskiego*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
18. Inskip, C., Butterworth, R. i MacFarlane, A. (2008). A study of the information needs of the users of a folkmusic library and the implications for the design of a digital library system, *Information Processing & Management*, 44 (2): 647-662.
19. *Intercultural education in the post-primary school. Enabling students to respect and*

- celebrate diversity, to promote equality and to challenge unfair discrimination* (2006). Dublin: National Council for Curriculum and Assessment. Posjećeno 10. veljače 2016. na http://www.ncca.ie/uploadedfiles/publications/interc%20guide_eng.pdf
20. Jelinčić, D. A. i Žuvela Bušnja, A. (2008). U: A. Muraj i Z. Vitez (ur.), *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima* (str. 51-63). Uloga medija u predstavljanju, mijenjanju i kreiranju tradicije. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku i Hrvatsko etnološko društvo.
21. Manasteriotti, V. (1981). *Zbornik pjesama i igara za djecu – priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
22. Manasteriotti, V. (1978). *Muzički odgoj na početnom stupnju: metodске upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
23. Mills, I. (1974). The Heart of the Folk Song, *Canadian Journal for Traditional Music*, 2. Preuzeto s: <http://cjtm.icaap.org/content/2/v2art5.htm>
24. Miholić, I. (2015). Igračke za djecu i dječje zvučne igračke – suveniri i/ili glazbala., *Etnološka istraživanja*, 18-19: 89-101.
25. *Muzička enciklopedija – 1. dio* (1972). Zagreb: JLZ.
26. *Muzička enciklopedija – 2. dio* (1974). Zagreb: JLZ.
27. *Muzička enciklopedija – 3. dio* (1977). Zagreb: JLZ.
28. *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
29. Nettl, B. (1965). *Folkand Traditional Music of the Western Continents*. New Jersey: Englewood Cliffs, N. J, Prentice-Hall.
30. Ninčević, M. (2009). Interkulturalizam u odgoju i obrazovanju: Drugi kao polazište, *Nova prisutnost*, 7(1): 59-84.
31. Pongrac, Z. (2003). *Gjelem, gjelem*. Zagreb: Profil.
32. Reich, T. (1960). *Zbirka pjesama širom svijeta*. Zagreb: Muzička naklada.
33. Rojko, P. (2012). *Metodika nastave glazbe. Teorijsko-tematski aspekti*. Osijek: Pedagoški fakultet.
34. Sablić, M. (2014). *Interkulturalizam u nastavi*. Zagreb: Ljevak.
35. Sam Palmić, R. (2015). Tradicijska glazba u udžbenicima Glazbene kulture u zbilji multikulturalne osnovne škole, *Školski vjesnik*, 64(2): 308-324.
36. Sam Palmić, R. (2013). Tragom zavičajnih napjeva u osnovnoškolskom glazbenom kurikulumu do interkulturalnosti, *Školski vjesnik*, 62(2): 559-572.
37. Sinor, J. (1997). Hungarian Contributions to Music, *Hungarian studies*, 12(1-2): 125-134.
38. Scholes, P. A. (1977). *The Oxford Companion to Music*. Oxford University Press.
39. Šulentić Begić, J. (2015). Interkulturalni odgoj i nastava glazbe u prva četiri razreda osnovne škole. U: V. Mlinarević, M. Brust Nemet, M. i J. Bushati (ur.), *Obrazovanje za interkulturalizam; položaj Roma u odgoju i obrazovanju* (str. 455-484). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku.
40. Trampuš, M. (2007). Glasbene priredbe v folklornih skupinah, *Folklornik*, 3: 1-4.
41. Vitez, Z. i Muraj, A. (2001). *Hrvatska tradicijska kultura na razmeđu svjetova i epoha*. Zagreb: Barbatd.o.o. Galerija Klovićevi dvori; Institut za etnologiju i folkloristiku.

TRADITIONAL MUSIC OF CENTRAL EUROPEAN COUNTRIES AND INTERCULTURAL EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL MUSIC TEACHING

Abstract: *Croatia has in all fields of culture and art shared cultural history with other Central European countries. Although close to us, and in some segments similar, Central European countries still have their own history and cultural heritage including traditional music. This work shows the traditional music of Central European countries and analyzes the program of primary school music teaching in the Republic of Croatia, for the purpose of detecting the presence of traditional music-making of Central European countries, aimed at singing and listening. The aim is to show that music, as part of the cultural and traditional creativity, can be a powerful mean of getting to know people, better understanding, and ultimately having respect for other cultures which is today in multicultural societies especially important. School as an educational and correctional institutions should contribute to intercultural education and the development of intercultural competence of students. Music as such, or teaching music, can also affect the development of personal identity that is associated with the respect for diversity. In teaching music, getting to know different musical traditions helps the students see different cultures and they will acquire tolerance for cultural diversity.*

Keywords: *interculturalism, music teaching, primary school, traditional musical creativity, students*